

«Spazi da libertad, segirtad e dretg»

Tge munta e nua va l'Uniun europeica?

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ «Fain tantina üna debatta sur da l'adesiun a l'UE»: Uschia Roger de Weck a Sent il di da Festa federala (La Quotidiana dals 3 d'avust, p. 8). Sco contribuziun a lezza discussiun è cumpari ils 5 in «Manifest d'Europa» (p. 2) sutscrit da 26 persunalitads. Ma gia l'idea d'aderir à l'Uniun europeica dasda emeziuns che vegnan a disturbar ina debatta objectiva e fritgaivla. Ina tala discussiun sto sa basar sin fatgs. Ins sto savair precis da tge ch'i sa tracta. L'UE n'è betg in utschac u in fantassem, mabain in organissem uman che viva e crescha, cun fermezzas e flaivezzas. Tranter las naziuns che han mess ad ir l'entschatta da lezza sfida èn trais limitofas da la Svizra; autras èn lura vegnidadas a far part, uschè ch'i èn ussa ventgaset e ch'insquantas autras han palesà lur giavisch d'adesiun. Uss ha quai num da s'infurmar endretg. L'onn passà a Minca è cumparida en chaussa la segunda ediziun d'in cudesch da giaglioffa da 144 paginas, cun organigram, cronologia, bibliografia e register*. Ils auturs èn in spezialist d'instituziuns politicas a l'Universitad d'Erfurt/Turingia ed in cusseglier da legaziun al ministeri tudestg da l'exteriur. Lez cudeschet unescha infurmaziuns giuridicas precisas cun ina survista detagliada da la genesis da l'UE cun success e disfatgas, dapi il memorabel discurs fatg ils 9 da matg 1950 da Robert Schuman (1886–1963).

Ina structura tutta atgna

È l'UE in stadi? Na, din ils auturs. L'UE ha tuttina in intsches ed ina populaziun («demos»), quels da ses commembers. Ma ella na sa betg «duvrar cun success in monopol legal da pussanza per sfurzar si l'execuziun da sias decisiuns» (Max Weber, cità p. 117); ils stadis commembers e lur armadas e polizias èn incumbensadas da las realisar. È l'UE pia ina'organisasiun internaziunala sco per exempel l'ONU? «Patgs da dretg internaziunala dattan a l'UE sia basa giuridica (...), ma las competenzas, proceduras e capacitads d'agir che lez patgs concedan a l'UE ed a ses organs èn blier pli vastas che quellas d'in'organisasiun internaziunala classica'. L'UE intervegn directamain in il mintgadi da la populaziun; ella marche-scha a moda decisiva l'urden giuridic da ses commembers en vastas domenas e tschenta sias decisiuns cun proceduras che pussibileschan savens da maiorisar singuls stadis» (p. 116). Ils auturs punctueschan la definiziun da «federalissem surnaziunala» (p. 117) duvrada dal giurist Armin von Bogdandy.

Legitimaziun manglusa

«I dat tuttina in ierarchia da normas che stgassan quellas dals stadis commembers en cas da divergenza. Lezza ierarchia n'è dentant colliada cun nagina ierarchia da pussanzas. Il monopol legal dal diever da la forza appartegna mo als stadis commembers (...). Era tar quests (...) perscorsch'ins la tendenza da desister da cumonds suverans a favur da proceduras cooperativas che resguardian uniuns socialas e gruppas d'interess economics sper instituziuns dal stadi. Cun talas furmas novas da governar èsi pli lev da cuntanscher l'acceptanza da decisiuns politicas, damai che fermas gruppas da gliued pertutgada fan part da la procedura da decisiun. Il grond dischavantag d'ina tala «democrazia da tractativas» è l'absenza da legitimaziun democratica. Ils represchentsants elegids dal pievel na prendan betg pli sez las decisiuns politicamain relevantas, mabain astgan mo pli acceptar las cunvegnan che resultan da las tractativas. Gruppas d'interess decidan pia il pli savens sezzas (...). Quai declera la critica ch'ins fa savens a l'UE, numnadamain ch'ella na saja betg democratica avunda (...). Ministers nazionalis,

Gia l'idea d'aderir à l'Uniun europeica dasda emeziuns che vegnan a disturbar ina debatta objectiva e fritgaivla.

KEYSTONE

pia represchentsants da pussanzas executivas, fan part da l'elavuraziun da leschas sin il stgalim da l'UE. Il Parlament europeic, legitimà d'electuras ed electurs, resta savens a l'ur da la decisiun, schebain ch'ins ha rinforzà sias cumpetenzas en ils davos ventg onns (...). Sche talas maioritads decidan senza l'accord dal parlament da Strassburg, il qual represchenta il pievel, lura munta quai che la legitimaziun manca (...), sco er, adina dapli, l'acceptanza sociala» (pp. 117–119). Uschia decleran ils auturs «ch'i manchia il spiert da cuminanza» (p. 120) aifer la populaziun da l'UE.

Tuttina success relevantis

«Enquistas mussan dentant che vischinas e vischins na vulan tuttina betg, damain Europa', anzi, i vulan, in'Europa differenta', in'Europa che sa concentreschia sin las sfidas ch'els singuls stadis na san betg pli schliar sulets, numnadamain las crisas internaziunales, la criminalitad organisada, il terrorissem, las consequenzas da la globalisaziun, il provediment energetic. Ils pievels da l'UE beneventan anc adina cun ina media da 58 % l'appartegnentscha da lur stadis respectiv a l'uniun; dentant datti differenzas relevantas tranter ils singuls stadis, sco era tenor vegliadetgna e furmazion» (p. 120). Las mendas da l'UE derivan dal svilup en ziczac da l'integraziun dapi 1950; ma singuls success han chaschunà meglieraments considerabels en domenas relevantas da la vita: Quai declera l'attraziun persistenta da la commembranza. I vala la paina d'examinar trais secturs che l'acziun da l'UE ha influenzà a moda positiva, numnadamain la pasch tranter las naziuns commembras, la circulaziun libra da lur umans e la munaida cuminaivla da sedesch stadis da l'uniun. Questa sa sfadia vinavant per realisar la finamira definida ad Amsterdam dal patg da fundaziun: «In spazi da libertad, segirtad e dretg» (cità pp. 104 e 116).

Per la pasch en l'Europa

«Questa proposta mira a tschentar il fundament d'ina federaziun europeica, indispensabile per mantegnair la pasch» (cità p. 9). Uschia Robert Schuman, minister franzos da l'exteriur, ils 9 da matg 1950. Sco Lorenais aveva l'combatù en mandura imperiala tudestga durant l'emprima guerra mundiala. «Tuts, babs fundaturs da l'Europa» avevan emprendi d'enconuscher il temp da las guerras mundialas sco catastrofal, perquai ch'els tegnevan per solidaras u almain equivalentas las culturas nazionalas che cumbattevan ina l'otra. Quels umens deploravan la ruptura da l'unitad morala eu-

ropeica per culpa dal naziunalissem e da la guerra» (p.15). Il Trentin Alcide De Gasperi (1881–1954), schef da la regenza taliana 1945–1953, era stà 1911–1918 deputà da Tirol en il parlament imperial austriac. Pli tard ha l'appartegnentscha da la Gronda Britannia a l'UE ensemen cun l'Irlanda e la Spagna padimà ils conflicts da l'Irlanda dal nord e da Gibraltar. L'adesiun da Pologna e Tschechia 2004 ha rinforzà lur lioms cun la Germania e schlocà las emeziuns vicendaivlas areguard las expulsions da milliuns Tudestgs suenter la guerra.

Gidar a surpassar partizions

Ils auturs punctueschan: «Da l'otra vart han gist las guerras balcanicas ed il schlargiamet da l'UE encounter l'ost palesà cleramain che l'Europa basegna dapli pussanza autonoma e pussaivladads d'acziun, perquai che la veglia malsogna dal naziunalissem è renaschida (...). I vegn segir tensiuns damanaivel da l'Europa er en l'avegnir; lura sto l'UE puppè agir per stabilisar e pacifitgar – tant pli ch'els Stadis unids han pers credibladad, cunzunt en il mund islamic (...). L'influenza da l'UE crescha, per exempel en il Proxim Orient (...). Dentant è ina perspectiva d'adesiun a l'UE anc adina l'impuls il pli ferm per reformas politicas ed economicas e per la stabilitad d'ina regiun. L'istorgia dals differents schlargiamets punctuescha che gia la speranza d'aderir ha sparunà democrazias giuvnas ed anc pauc stablas; quai vala per ils stadis da l'Europa dal sid en ils onns otgant, sco era per quels da l'Europa da l'ost en ils onns novanta. En l'Europa disch-unida dal sidost na munta l'UE betg mo in'empermischium da bainstar, mabain era la perspectiva ch'els cunfins da partizun vegnian surpassads – per exempels tranter ils Albanais da Macedonia, Montenegro, Cosova e quels da l'Albania sezza. En ils davos onns, malgrad tuttas disditgas, n'avess la Turchia segir betg concedi dapli libertad a Tircs e Curds, sco er a muslims e cristians, senza il squitsch, 'miaivel' d'ina perspectiva d'adesiun» (pp. 124–125). Er en pajais commembers cun tensiuns etnicas pudess l'UE gidar a cuntanscher ina schliaziun democratica, per exempel en las provinzas rumenas da Covasna, Harghita e per part Mures (Transilvania) nua ch'il giavisch d'autonomia territoriala sa derasa tar la maioritad da linguatg ungarais – «in'autonomia tenor il muster da Catalugna u dal Tirol dal sid» («NZZ» dals 11 d'avust 2009, p. 5).

Schengen

Tge fassessan blers hotels, manaschis e

spitals da l'Engiadina e da la Val Müstair senza tut quella brava gliued che vegn mintga damaun dal Tirol e da Clavenna a lavurar tar nus? I passan il cunfin senza problems, grazia als patgs bilaterals cun l'UE che han integrà la Svizra en il spazi da circulaziun libra da persunas regulà da la cunvegna da Schengen. Ils auturs dal cudeschet davart l'UE han deditgà quatter paginas detagliadas a lezzas normas, stipuladas 1985 en in vitg da Luxemburg: «Las instituziuns europeicas han obtegnì cumpetenzas en in champ central da suveranità naziunala (...). La cooperaziun da politica interiura e giudiziala dueva restar chaussa da las regenzas. Ma lezzas la resguardavan sco necessaria, perquai che la realisaziun dal project da martgà intern aveva manà novs problems transcunfinals da segirtad. En in martgà senza cunfins interns pudeva era la criminalitad viagnar libramain. Per pussibilitar la circulaziun libra e garantir enina in nivel aut da segirtad, han ins sutscrit il patg (...) da Schengen ils 14 da zercladur 1985 (...), cumplettà 1990 d'ina cunvegna d'execuziun. Lur han ins abolì plaun a plaun la controlla da passaports als cunfins cuminaivels dals stadis participants, cun l'exceptiun d'occurrentas exceptiunales sco las maestranzas mundialas da ballapè 2006 en Germania. Dapi 2008 san burgaisas e burgais da l'Europa ir dal Rudè polar arctic en fin a la Sicilia senza stuair sa suttemetter a controllas da cunfin (...). La Gronda Britannia e l'Irlanda n'han betg sutscrit la cunvegna, la quala per la paja vala era per l'Islanda, la Norvegia e la Svizra che na fan betg part da l'UE (...). La politica interiura e giudiziala (...) è svelte vegnida relevanta, cunzunt pervi dals attentats da terror ils 11 da settember 2001 a New York e Washington (...). Ins ha creà l'Uffizi europeic da polizia (Europol) e l'Uffizi europeic da cooperaziun giudiziala (Eurojust) (...) per facilitar il cumbat cunter la criminalitad organisada greva» (p. 104–106).

Controllar ils cunfins da l'UE

L'UE sa controllar ses cunfins anovers a moda pli efficazia: «Ina da sias finamiras centralas da politica interiura e giudiziala è d'armonisar las prescripziuns davart l'asil e l'immigraziun. Ins ha fixà normas minimalas per reconuscher requirents d'asil e conceder il status da fugitiv (...). Las ambassadas dals pajais che fan part dal patg da Schengen concedan visums a gliued d'auters stadis tenor reglas giuridicas unifurmas (...). Ins ha rinforzà la cooperaziun tar la controlla dals cunfins esteriurs da l'UE e fixà re-

gulaziuns cuminaivlas per reunir familias e per lubir activitads da gudogn ad esters» (p. 106). In da ses problems ils pli spectaculars deriva da l'immigraziun illegala privlusa sin bartgas malsegras vers l'Italia, la Malta e la Spagna: «Per metter fin a l'activitad criminala da passaders (...) è l'UE vegnida adaquella da rinforzar la cooperaziun cun ils pajais da derivanza e da transit da lezza immigraziun» (pp. 106–107). La controlla dals cunfins premetta pia in toc politica exteriura.

Nua stattan ils terms?

Co sa in stadi aderir a l'UE? Questa ha definì 1993 criteris d'admissiun: «Las cundiziuns politicas èn necessarias, ma na tanschan tuttina betg. I cumpiglian la stabilitad internaziunala, in urden politic democratic e confurm a las normas giuridicas, il respect dals dretgs umans e la protecziun da las minoritads. L'adesiun premetta dentant er, in'economia libra efficazia» (p. 65). En il chapitel conclusiv dal cudeschet scrivon ils auturs: «L'identitad da l'Europa è stretgamain colliada cun la dumonda da ses cunfins territorials. Savess la Turchia u in auter pajais marcà da l'islam vegnir commember da l'UE? Politichers e commentaturs han adina puspè punctuà, l'essenza cristiana' da l'Europa. L'integraziun da naziuns e societads islamicas surdumandass la capacitad d'integraziun dals Europeans e schluppentass finalmain la solidaritad gia flaiivla che mintga cuminanza basegna. Dentant, cun las midadas socialas en noss continent, èsi dubius da vulair drizzar l'Europa d'oz tenor las realitads culturalas e religiusas che valevan suenter las guerras mundialas. La schientscha europeica duai cumpigliar tuttas gruppas medemamain, era quellas che n'èn betg cristianas» (p. 130).

La valuta cuminaivla

En noss chantun turistic fa l'euro oramai part dal mintgadi. Dapi 2002 è la Svizra circumdada da quatter pajais cha han surpiglià la munaida da l'UE. Tgi che va da Martina a Damal sur Danuder na dovra betg pli schillings e liras, mabain simplamain euros. Era l'Austria, dapi l'adesiun slovacca da Bumaun 2009, è circumdada da quatter pajais che fan part dal «club euro». Adina puspè mett'ins en dumonda la politica monetara da la Banca centrala europeica e da ses schef *Jean-Claude Trichet*, tant pli che la crisa finanziaria na pussibilescha pli da respectar la limitaziun da 3 % per il deficit dals preventivs nazionalis. Dentant «èsi cler che l'euro ha gudagnà per gronda part la fidanza dals martgads e da la populaziun» (p. 104). Quai è forsà il sintom il pli concret dal success da l'UE. Da l'otra vart admoneschan ils auturs da resguardar era «ils percents da la globalisaziun economica brutala (...), il sectur da las pajais bassas che na tanschan pli per viver e basegnan in sustegn statal complementar, la naschientscha d'ina classe sociala inferiura pauc scolada e savens senza vistas» (p. 128). Er en Svizra discurren d'ina «forsch sociala» adina pli largia tranter la «paupradad nova» e tschertas «bonificaziuns» na meritadas ed exorbitantas. Tals problems structuralis existan pli u main en tuts pajais da noss continent e duain vegnir prenidis a maun en spiert solidar. Era lez postulat giustifitgass ina cooperaziun europeica pli stretga tranter la Svizra e l'UE. Roger de Weck «es persvas cha per pudair far front a la pussanza economica e finanziaria fettscha dabsögn d'una democrazia internaziunala e ch'in quist regard stopcha la Svizra d'vantar activa» (La Quotidiana dals 3 d'avust 2009, p. 8).

* Dietmar Herz e Christian Jetzlspurger, Die europäische Uniun. Segunda ediziun tuttatfatg repassada. Minca (C. H. Beck, ISBN 978 3 406 57622 5) 2008.